

Συμπυκνωμένη γραμματική της Τσακώνικης γλώσσας σε πίνακες

Jaime García Chaparro

Μάλαγα — Μαδρίτη, 2023

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	3
Ονόματα	4
Ρήματα	5
Κλήση ομαλών Τσακόνικων ρημάτων	5
Βοηθητικά ρήματα	6
Ρήμα ένι — είμαι	6
Ρήμα έχου — έχω	7
Κλήσεις	8
Α' κλίση: ρήματα με κατάληξη –ου	8
Β' κλίση: ρήματα με κατάληξη –ού	9
Γενικές σημειώσεις	9
Ειδικές περιπτώσεις	9
Ανώμαλα ρήματα	10
Άρθρα	11
Προσωπικές αντωνυμίες	11
Επίθετα	12
Επιδεικτικά	13
Φωνετικές αλλαγές	15
Πηγές	16

Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μέρος της προσπάθειας συντήρησης και ψυφιακοποίησης της Τσακόνικης γλώσσας. Έχει ως στόχο την εξήγηση και συλλογή υλικών για ευκολότερη μάθηση.

Η επιλογή πινακών ως κυρίο στόχο δεν είναι τυχαία: επιτρέπει στην γλώσσα να παρουσιαστούν σε οργανομένη και συστηματική μορφή για γρήγορη ανάκτηση σε λίγες σελίδες.

Από εδώ θα ήθελα να ευχαριστήσω στο Αρχείο Τσακονιάς και τα χωριά του Λεωνιδίου και Τυρού για την θερμή φιλοξενία και την βοήθεια στην συλλογή βιβλίων και επαφών. Ένα τεραστιο ευχαριστώ και στους γονείς μου, Carmen και Roberto, για την συνεχής υποστήρηξή τους που επιτρέπει την ύπαρξη περιπέτειων ως αυτή.

Jaime García Chaparro

Ονόματα

Γένος	Πρότ.	Ονομαστική	Γενική	Πληθ.
Αρσενικός	A1	-α		-οι
	A2			-ε
	A3			-ου
	A1	-ε / -ο	-ου	-οι
	A3			-ου
	A4			-ουνε
	A5	-α / -η -ε / -ου		-αδε / -ηδε -εδε / -ουδε
	Av.	γέρου		γέροι
		αθή		αθήνε
		ούθι		ουθίουνε
		ψιλέ	ψιού	ψιλοί
		κούε	κουνέ	κούνοι
Θυλικός	Θ1	-α		-ε
	Θ2			-λε
	Θ4			-αδε
	Θ3	-ά ¹		-άε ¹
	Θ1	-η		-ε
	Θ4			-αδε
	Θ5	-ου		-ουδε
	Av.	μάτη	μάτη / ματερί	ματέρε
		σάτη	σάτη / σατερί	σατέρε
		άμπελε	άμπελε / άμπελή	άμπελε
		κρόπο		κρόπε
Ουδέτερος	Υ5	-ε -ο -υ	∅	-ατα
	Υ1		-ου	-α
	Υ3	-ι	-ίου ²	-ια
	Υ4	-ου	∅	-ητα
	Υ1			-α
	Υ2	-μα	-μάτου	-ματα
		-ιμο	-ιμάτου	-ιματα
	Av.	κόκαλε		κόκα
		τῳέρβουλε		τῳέρβα
		πιτόκαλε		πιτόκα
		κάλι		κάβα
		μάλι		μάβα
		άι		άζα

Ρήματα

Κλήση ομαλών Τσακώνικων ρημάτων

			Ενεστώτας			Αόριστος						Μέλλοντας			Υποθετική		
			Ορισ.	Υποτ.	Πρ.	Ορισ.	Υποτ.	Πρ.	Παρατ.	Παρακ.	Υπερ.	Εξακ.	Συνοπ.	Συντ.	Εξακ.	Συν.	
Ενεργητική φωνή	Ενικός	Α'	Ενι + οριστ. Ενεστ.	-ου		-α	-ου		Έμα + οριστ. Ενεστ.	Ένι έχου + μετοχή	Έμα έχου + μετοχή	Θα + υποτ. Ενεστ.	Θα + υποτ. αορ.	Θα έχου + μετοχή	Θακία + υποτ. Ενεστ.	Θακία + υποτ. αορ.	
		Β'		-ερε	-ε	-ερε		-ε									
		Γ'		-ει		-ε	-ει										
	Πλυσ.	Α'		-ομε		-αμε	-ομε										
		Β'		-ετε			-ατε	-ετε									
		Γ'		-ωι		-αῖ	-ωι										
Παθητική φωνή	Ενικός	Α'	Ενι + οριστ. Ενεστ. παθ.	-ούμα		-μα	-ού		Έμα + οριστ. Ενεστ. παθ.			Θα + υποτ. Ενεστ. παθ.	Θα + υποτ. αορ. παθ.	Θα έχου + μετοχή παθ.	Θακία + υποτ. Ενεστ. παθ.	Θακία + υποτ. αορ. παθ.	
		Β'		-ησου ¹		-ερε	-είρε	-ου									
		Γ'		-ηται		-ε	-εί										
	Πλυσ.	Α'		-ούμαῖ		-μαῖ	-ούμεε										
		Β'		-ητε			-ατε	-είτε									
		Γ'		-ονται		-αῖ	-ούνι										

Σημειώσεις

¹: Στο tsakoniandialect.info γράφεται ως -ισου.

Βοηθητικά ρήματα

Ρήμα ένι — είμαι

			Ενεστώτας	Αόριστος	Μέλλοντας	Υποθετική
			Οριστική	Παρατ.		
Καταφατική	Ενικός	Α'	ένι	έμα	Θα + υποτ. ΕΝΕΣΤ.	Θακια + υποτ. ΕΝΕΣΤ.
		Β'	έσι	έσα		
		Γ'	ένι	έκι		
	Πλυθ.	Α'	έμε	έμαϊ		
		Β'	έτε	έταϊ		
		Γ'	είνι	ήγκι(αϊ)		
Αρνητική	Ενικός	Α'	όνι	όμα	Ο θα + υποτ. ΕΝΕΣΤ.	Ο θακια + υποτ. ΕΝΕΣΤ.
		Β'	όσι	όσα		
		Γ'	όνι	όκι		
	Πλυθ.	Α'	όμε	όμαϊ		
		Β'	ότε	όταϊ		
		Γ'	ούνι	ούγκι(αϊ)		

Ρήμα έχου — έχω

			Ενεστώτας			Αόριστος	Μέλλοντας	Υποθετική	
			Ορισ.	Υποτ.	Πρ.	Παρατ.			
Ενεργητική φωνή	Πλυθ.	Ενικός	Α'	Ενι + οριστ. Ενεστ.	έχου	Έμα + οριστ. Ενεστ.	Θα + υποτ. Ενεστ.	Θακια + υποτ. Ενεστ.	
			Β'		έχερε				έχε
			Γ'		έχει				
			Α'		έχομε				
			Β'		έχετε				
			Γ'		έχωι				

Κλήσεις

Α' κλίση: ρήματα με κατάληξη -ου

Κλίση		Ενεργτική φωνή						Παθητική φωνή						Μετ.	Δείγματα			
		Ενεστώτας			Αόριστος			Ενεστώτας			Αόριστος				Ενεστώτας		Αόριστος	
		Ορισ.	Υποτ.	Πρ.	Ορισ.	Υποτ.	Πρ.	Ορισ.	Υποτ.	Πρ.	Ορισ.	Υποτ.	Πρ.		Ορισ.	Υποτ.	Ορισ.	Υποτ.
					(ε)-			Ορισ. '+μενε			Υποτ. '+μα							
Α	1	-αίνου			-άκα	-άου		“	?		-άμα	-αθού		-ατέ	Μπαίνου		Εμπάκα	Μπαού
		-άνου						“	?		-άμα	-ατού?		-ατέ	Χάνου		Εχάκα	Χάου
		-ίνου			-ίκα	-ίου	-η							-ιτέ	Κλείνου		Εκλείκα	Κλείου
		-ήνου			-ήκα	-ήου									Τσαφήνου		Ετσαφήκα	Τσαφήου
	2	-ούνου			-ούκα	-ού		—			-ούμα	-ουθού		-ουτέ	Κατδούνου		Εκατδούκα	Κατδού
	3	-ούκου		-ουτσε	-ούκα	-ού	-ου	—		-ούτσίσου	-ούμα	-ουθού	-ούσου	-ουτέ	Κόντουκου		Εκοντούκα	Κόντου
	4	-ίχου			-ία	-ίτσου	-ιτσε				-ίμα	-ιτού		-ιτέ	Ταΐχου		Εταΐα	Ταΐσου
		-ίντου						—			-ίμα	-ιτού		-ιτέ	Τραβίντου		Ετραβία	Τραβίτσου
		-ύντου													-ιτέ	Αβζύντου		Αβζύα
		-άντου		-αντε	-ά	-άτσου	-ατσε	—		-αντισου	-άμα	-ατού	-άτσου	-ατέ	Φωνιάντδου		Εφωνιά	Φωνιάτσου
	5	-ίζου		-ιζε	-ία	-σου	-ισε	-ισκού-		-ίζισου	-ίσμα	-ιστού	-ίσου	-ιστέ	Νιουρίζου		Ενιουρία	Νιουρίσου
		-ύζου			-ύα									-υστέ	Κρύζου		Εκρύα	Κρύσου
		-άζου			-α		-ασε				-άσμα			-αστέ	Ακεικάζου		Ακεικά	Ακεικάσου
	6	-φου		-φε	-βα	-ψου	-ψε	—		-φισου	΄μα	-φτού	-ψου	-φτέ	Κιούφου		Εκιούβα	Κιούψου
7	-έγγου		-εμπζε	-εύα	-έψου	-εψε	—		-έμπιζισου	-έμα	-ευτού	-έψου	-ευτέ	Δουλέγγου		Εδουλεύα	Δουλέψου	
8	-ίγγου			-ία	-ίτσου									Πρίγγου		Επρία	?	
9	-έχου			-έα	-έτσου									Πουντέχου		Επουντέα	Πουντέτσου	
10	-ίου	-ίνου		-ούκα	-ου								-ουτέ	Δίου	Δίνου	Εδούκα	Δου	
				-ίκα									-ιτέ	Ακαλίου	Ακαλίνου	Ακαλικά	Ακαλίου	
				-ήκα										-ιτέ	Ποίου	Ποίνου	Εμπήκα	Ποίου
				-άκα										-ατέ	Νίου	Νίνου	Ενιάκα	Νιάου
11	-αίσου			-άκα	-άου									Δαίσου		Εδάκα	Δάου	
12	-ρίκου			-γα	-ου									Αρίκου		Άγκα	Άρου	
13	-ρου			-ρκα										Γείρου		Εγείρκα	Γείρου	
14	-άσσου			-ά	-άτσου	-άτσε							-ατέ	Αράσσου		Αρά	Αράτσου	

Β' κλίση: ρήματα με κατάληξη –ού

Κλίση		Ενεργητική φωνή						Παθητική φωνή						Μετ.	Δείγματα			
		Ενεστώτας			Αόριστος			Ενεστώτας			Αόριστος				Ενεστώτας		Αόριστος	
		Ορισ.	Υποτ.	Πρ.	Ορισ.	Υποτ.	Πρ.	Ορισ.	Υποτ.	Πρ.	Ορισ.	Υποτ.	Πρ.		Ορισ.	Υποτ.	Ορισ.	Υποτ.
					(ε)-			΄+μενε	΄+μα		(ε)-							
Β	1	-ού	-ήνου	-ηνε	-άκα	-άου	-α	—	-ηνού-	-ήνισου	-άμα	-αθού	-ασου	-ατέ	Αραμού	Αραμήνου	Αραμάκα	Αράσου
	2			-ήκα	-ήου	-ει	-ηκού-		-ήτσίσου	-ήμα	-ηθού	-ήσου	-ητέ	Ρωτού	Ρωτήνου	Ερωτήκα	Ρωτήου	
							-ικού-										Αλησμονού	Αλησμονήνου
	3				-ηνε	-έκα	-έου	-ε	-εσκού-		-έτσίσου					Φορού	Φορήνου	Εφορέκα

Γενικές σημειώσεις

Σημειώσεις	Ελληνικά	Δείγματα			
		Ενεστώτας		Αόριστος	
		Ορισ.	Υποτ.	Ορισ.	Υποτ.
Στην οριστική αορίστου, προσθετείτε αρχική ε- αν το ρήμα δεν αρχίζει με φωνήεν	Γράφω	Γράφου		Έγραβα	Γράψου
	Βλέπω	Ορού	Ορήνου	Όρακα	Οράου

Ειδικές περιπτώσεις

Κλίση		Σημειώσεις	Ελληνικά	Δείγματα			
				Ενεστώτας		Αόριστος	
				Ορισ.	Υποτ.	Ορισ.	Υποτ.
A		Για ρήματα με μόνο μία συλλαβή στην οριστική ενεστώτα, η υποτακτική ενεστώτα μορφώνεται με -ούνου	Κλαίω	Βού	Βούνου	Εβάκα	Βάτσου
B	1α	Όταν στην Νεα Ελληνική το ρήμα περιέχει «λ» μετά το πρώτο φωνιέν, στα Τσακωνικά συντηρείται την «λ» πριν «η»	Χαλάω	Χαού	Χαλήνου	Εχάκα	Χάου
	2α		Πουλάω	Που	Πουλήνου	Επουλήκα	Πολήου
	1β		Γελάω	Γεού	Γελήνου	Εγιάκα	Γιάου

Ανώμαλα ρήματα

Ενεργητική φωνή						Παθητική φωνή						Μετοχή	Ελληνικό
Ενεστώτας			Αόριστος			Ενεστώτας			Αόριστος				
Ορισ.	Υποτ.	Πρ.	Ορισ.	Υποτ.	Πρ.	Ορισ.	Υποτ.	Πρ.	Ορισ.	Υποτ.	Πρ.		
Αού	Αλήνου	Αλήνε	Επέκα	Αλήου	Άλε	Αλικούμενε	Αλικούμα		Επέμα	Αλήμα		Πετέ	Λέω
Αρίκου		Άριτσε	Άγκα	Άρου	Άρε							Παρτέ	Παίρνω
						Γινούμενε	Γινούμα	Γίνισου	Ενάμα	Ναθού	Νάσου	Νατέ	Γίνομαι
Έγγου		Έντζε	Εζάκα	Ζάου	Χάγγε							Ζατέ	Πηγαίνω
Παρίου	Παρίμα	Παρίσου	Εκάνα	Μόλου	Έα							Φερτέ	Έρχομαι
Τῶου	Τῶούνου	Τῶούνε	Εφαήκα	Φάου	Φάε							Φαήτέ	Τρώω
Φερίκου		Φέριτσε	Ενέγκα	Φέρου	Φέρε	Φερικούμενε	Φερικούμα	Φερίτσιου	Εφέρμα	Φερθού	Φερίσου	Φερτέ	Φέρνω ¹
Μπάνου			Εμπαλήκα	Μπάλου	Μπάλε							Μπαλητέ	Μπαίνω
Σημειώσεις													
¹	Στην παθητική φωνή, έχει τη σημασία συμπεριφέρομαι												

Άρθρα

		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ενικός	Ονομαστική	ο	α	το
	Γενική	του	τα(ρ)	του
	Αιτιατική	το(ν)	τα(ν)	το
Πλ.	Ονομαστική	οι		τα
	Γενική	του(ρ)	τουρ	

Προσωπικές αντωνυμίες

		Ενικός		Πληθυντικός	
		Δυνατός	Αδύνατος	Δυνατός	Αδύνατος
Α΄	Ονομαστική	εξού εξούνε		ενεί	
	Γενική		μι		νάμου
	Αιτιατική	ενίου		εμού εμούνανε ενείνανε	νάμου νάμι
	Προθετική			εμού εμούνανε ενείνανε ενεί	
Β΄	Ονομαστική	εκιού εκιούνε		εμού	
	Γενική		ντι		νιούμου
	Αιτιατική	ετίου		εμού εμούνανε	νιούμου νιούμι
	Προθετική				
Γ΄	Γενική		σι		σου
	Αιτιατική		νι		σι

Επίθετα

		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο	Τύπος
1	Ονομ. / Αιτ.	-ε	-α	-ε	E1
		-ο		-ο	E5
	Γενική	-ου		-ου	
	Πληθ.	-οι		-α	
2	Ονομ. / Αιτ.	-ε	-α	-ιου	E2
		-ε			E3
	Γενική	-ε	-α	=	
	Πληθ.	-οι		-α	
3	Ονομ. / Αιτ.	-ο			E6
	Γενική	-ου			
	Πληθ.	-οι	-οι	-α	
4	Ονομ. / Αιτ.	-ιού	-ία	-ιού	E7
	Γενική				
	Πληθ.	-οί	-ίε	-ία	
5	Ονομ. / Αιτ.	-η	-α	-ικο	E8
	Γενική			-ικου	
	Πληθ.	-ηδε	-ε	-ικα	
6	Ονομ. / Αιτ.	-ε		-ιου	E4
	Γενική				
	Πληθ.	-οι		-α	

Επιδεικτικά

	Έντενή — Αυτός		Ετήνε — Εκείνος		Άλλε — Εκείνος	
	Ενικός	Πληθ.	Ενικός	Πληθ.	Ενικός	Πληθ.
Αρσενικό	Έντενή	Έντεοι	Ετήνε	Ετήνοι	Άλλε	Άλοι
Θηλυκό	Έντανή		Ετήνα		Άβα	
Ουδέτερο	Έγκεινι	Ένται	Έκεινι	Έκεινι	Άλλιου	Άβα

	Ποίε(ρ) — Ποιός		Εστάπε — Τέτοιος	
	Ενικός	Πληθ.	Ενικός	Πληθ.
Αρσενικό	Ποίε(ρ)	Εστάποι(ρ)	Εστάπε(ρ)	Εστάποι(ρ)
Θηλυκό		Εστάποι, -ε(ρ)	Εστάπα(ρ)	Εστάποι, -ε(ρ)
Ουδέτερο		Εστάπα(ρ)	Εστάκιου	Εστάπα(ρ)

	Πόσε(ρ) — Πόσος	Όλε — Όλος
	Πόσε(ρ)	Όλε
Αρσενικό	Πόσα	Όα
Θηλυκό	Πόσα	Όα
Ουδέτερο	Πόσε	Όλιου

Αριθμοί

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
1	ένα	νία	ένα
2	δύου / δύ		
3	τῶρι		τῶια
4	τέσσερι		τέσσερα
5	πέντε		
6	έξε		
7	εφτά		
8	οχτώ		
9	ενία		
10	δέκα		
11	ένδεκα		
12	δώδεκα		
13	δεκατῶρι		δεκατῶια
14	δεκατέσσερι		δεκατέσσερα
15	δεκαπέντε		
16	δεκαέξι		
17	δεκαεφτά		
18	δεκαοχτό		
19	δεκαενία		
20	είκοσι		
30	τριάντα		
100	εκατό		
200	διακόσοι		διακόσα
300	τρακόσοι		τρακόσα
1000	χίλιοι		χίλια

Φωνετικές αλλαγές

		Ρίζα	Προσ.	Αποτ.	Δείγματα
1	A	/k/	/e/	/t ^s e/	Έπεκα -> Επέτρερε
	B		/i/		Κοντούκου -> Κοντούτσει
2	A	/ng/	/e/	/bz/	Στεναχωρέγγου -> Στεναχωρέμπζερε
	B		/i/		Στεναχωρέγγου -> Στεναχωρέμπζει
3	A	/g/	/e/	/dz/	Άγκα -> Άντζερε
	B		/i/		Έγγου -> Έντζει
4	A	/á/	/e/	/a/	Ζάου -> Ζάρε
	B		/a/		Ζάου -> Ζάμε
5	A	/s/	/i/-	/ʃ/	Έμισε -> Έμιθου

Πηγές

Warr, J. (2023). *Tsakokian dialect*. Obtenido de <http://www.tsakoniandialect.info/>

Δέφνερ, Μ. (1923). *Λεξικόν της Τσακωνικής διαλέκτου*. Αθήνα: Εστία.

Καμβύσης, Ι. (2020). *Για να κοντούμε τα γρούσσανά μου*. Λεωνίδιο: Αρχεΐον της Τσακωνιάς.

Μάνου, Ε. (2015). *Το πρώκιου μου Τσακωνικό λεξικό με εικόνες*. Κιάτο: Καταγράμμα.